

PEDAGOGICKÁ
FAKULTA
Univerzita Karlova

Listopad 2023

Přechod absolventů vysokých škol do pedagogických povolání

Martin Zelenka

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

PEDAGOGICKÁ
FAKULTA
Univerzita Karlova

„Tento výstup lze použít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY 4.0 International (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode>)

Důvody nedostatku učitelů

Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy je od prosince 2020 řešitelem projektu OP VVV (CZ.02.3.68/0.0/0.0/19_076/0016404) s názvem Důvody nenastoupení absolventů pedagogických fakult do profese učitele, který reaguje na problematiku nedostatku učitelů v českém školství.

Cílem projektu je identifikovat zda, do jaké míry a proč absolventi pedagogických fakult a učitelských studijních programů na ostatních fakultách nenastupují k výkonu povolání, na které byli v průběhu svého vzdělávání připravováni. Nebo zda, do jaké míry a proč z profese učitele brzy odcházejí. Zároveň je ovšem cílem projektu identifikovat významné bariéry a faktory, které k nedostatku učitelů vedou, a to na různých úrovních:

- a) na individuální úrovni samotných učitelů či studentů připravujících se na profesní dráhu učitele;
- b) na úrovni vysokých škol a fakult, které studenty ke vstupu do učitelské profese připravují;
- c) na úrovni (především) základních a středních škol jako zaměstnavatelů učitelů;
- d) na úrovni státu zodpovědného (prostřednictvím ministerstva) za zajištění učitelů a péči o ně;
- e) na úrovni společenských předpokladů a podmínek pro výkon učitelského povolání.

Na základě analýz primárních i sekundárních zdrojů informací a dat z kvalitativních a kvantitativních šetření, rešerší zahraniční a domácí literatury a rozborů vybraných vzdělávacích politik budou v rámci projektu navrženy krátkodobé kroky i dlouhodobější opatření a strategie, které:

- 1) vytvoří předpoklady pro to, aby mezi poptávkou a nabídkou učitelů a pedagogických pracovníků na pracovním trhu v budoucnu již nenastávaly podobné výkyvy a nerovnováhy;
- 2) omezí nenastupování příslušných absolventů do povolání učitele a případně přispějí k návratu části těch, kteří již působí v jiných odvětvích a povoláních.

Přechod absolventů vysokých škol do pedagogických povolání

Martin Zelenka

Středisko vzdělávací politiky, Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy

Listopad 2023

Obsah

1. Úvod	5
2. Metodologie	6
2.1 Data – Představení projektu EUROGRADUATE 2022	6
2.2 Vymezení základních analytických kategorií	8
2.2.1 Vymezení pedagogických studijních programů a studijních oborů	8
2.2.2 Vymezení pedagogických povolání	11
3. Profesionální situace absolventů učitelství a pedagogiky po absolvování vysoké školy	12
3.1 Co dělají absolventi těsně po absolvování a po několika letech?	12
3.2 Profesionální mobilita v prvních letech po absolvování	16
3.3 Typy profesionální mobility	21
4. Shrnutí	27
5. Literatura	29

I. Úvod

Předkládaná studie pojednává o přechodu absolventů pedagogických programů, oborů a fakult do pedagogických povolání. Studie je založená datech z nejaktuálnějšího šetření absolventů vysokých škol v České republice. To se odehrálo v rámci mezinárodního projektu EUROGRADUATE 2022. V České republice v něm byli od listopadu 2022 do začátku března 2023 dotazováni absolventi z akademických let 2016/2017 až 2020/2021. Studie tematicky, metodologicky i svou strukturou přímo navazuje na studii [Učí nebo neučí?](#), která byla zveřejněna v červnu roku 2021, a která využívala výsledky předchozích dvou velkých šetření absolventů vysokých škol – REFLEX 2013 a Absolvent 2018.

Studie se skládá ze dvou hlavních kapitol. V první metodologické kapitole je nejprve představeno šetření EUROGRADUATE 2022. Jsou popsána data, která díky tomuto šetření byla získána a diskutována jejich využitelnost pro téma studie. V dalších dvou částech této kapitoly jsou vymezeny základní analytické kategorie a definována klasifikace pedagogických studijních programů a studijních oborů a klasifikace popisující profesně-ekonomické postavení absolventa po absolvování vysoké školy.

Druhá kapitola je analytická a skládá se z tří částí. První část se zabývá profesní situací absolventů po absolvování vysoké školy. Popisuje, do jaké míry absolventi učitelských, neučitelských pedagogických a ostatních studijních programů a studijních oborů jeden rok po absolvování a v době konání šetření vykonávali pedagogická povolání, ostatní povolání, nebo nepracovali. Druhá část se pak u absolventů z akademických let 2016/2017 až 2018/2019 zabývá profesní mobilitou v prvních letech po absolvování. Konkrétně analyzuje přesuny mezi jednotlivými profesně-ekonomickými kategoriemi jeden rok a tři až pět let po absolvování. Poslední část definuje osm základních typů mobility mezi pedagogickými a nepedagogickými povoláními a nepracujícími a s pomocí této klasifikace komplexně mapuje situaci absolventů pedagogických studijních programů a studijních oborů v prvních letech po absolvování.

2. Metodologie

2.1 Data – Představení projektu EUROGRADUATE 2022

Předkládaná studie je založena na datech z nejaktuálnějších celonárodních šetření absolventů vysokých škol, které se uskutečnilo v rámci mezinárodního projektu EUROGRADUATE 2022. V rámci tohoto projektu se od podzimu 2022 do jara 2023 na základě jednotné metodiky a standardizovaného dotazníku uskutečnilo šetření absolventů vysokých škol v 18 evropských zemí.

I když v šetření byl využit standardizovaný dotazník a metodika, samotná realizace v každé zemi včetně lokalizace výzkumných nástrojů byla uskutečněna jednotlivými národními týmy. Cílová skupina pro mezinárodní šetření byli absolventi bakalářského a magisterského studia z akademických let 2016/2017 a 2020/2021. V České republice byli nadstandardně šetření také absolventi doktorského studia a také absolventi z akademických let 2017/2018, 2018/2019 a 2019/2020. Terénní fáze šetření proběhla mezi listopadem 2022 a začátkem března 2023. Po vyčištění obsahuje výsledný soubor odpovědi od 12 525 absolventů vysokých škol z akademických let 2016/2017 až 2020/2021. Bohužel se šetření nezúčastnily všechny veřejné vysoké školy, chyběly Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně a Mendelova univerzita v Brně. Navíc jen velmi málo respondentů oslovilo České vysoké učení technické v Praze a prostřední kohorty nebyly osločovány v případě Univerzity Karlovy, Slezské univerzity v Opavě, Vysokého učení technického v Brně, Vysoké školy ekonomické v Praze a České zemědělské univerzity v Praze. Jen jednu z prostředních kohort oslovila Masarykova Univerzita. Šetření se zúčastnilo také 18 soukromých a 1 státní vysoká škola, i zde však platilo, že ne všechny soukromé vysoké školy oslovily absolventy všech kohort. Z pohledu zaměření této zprávy je zejména důležité, že se zúčastnily všechny pedagogické fakulty. V souboru je tak 1 069 absolventů pedagogických fakult a 345 absolventů Univerzity Jana Ámose Komenského. Zároveň je zde 1 563 absolventů pedagogických studijních programů a studijních oborů.

Jak je již v úvodu zmíněno, s pomocí dat z šetření EUROGRADUATE 2022 navazujeme na analýzy uskutečněné na datech z šetření Absolvent 2018, tak jak jsou představené ve studii [Učí nebo neučí?](#) Je však třeba zmínit, že šetření EUROGRADUATE 2022 je do jisté míry odlišné a výsledky tak bohužel není možné plnohodnotně srovnávat. I přestože obě šetření mají velmi podobné zaměření, byla dotazována velmi podobná cílová skupina a dotazníky obsahují řadu totožných otázek, některé metodologické odlišnosti možnosti srovnání ztěžují. K těmto rozdílům došlo zejména proto, že se jednalo o mezinárodní šetření, které bylo děláno v souladu s metodikou, na kterou měl český tým bohužel jen velmi malý vliv.

Základní rozdíly, které ztěžují srovnávání, jsou:

- V šetření EUROGRADUATE 2022 (zhruba 12,5 tisíce) se podařilo sebrat znatelně menší vzorek než v šetření Absolvent 2018 (zhruba 21,5 tisíce). Důvodem je zejména celkově nižší zapojení vysokých škol spočívající zejména v neoslovení některých kohort některými vysokými školami. Dalším důvodem je také,

že v akademických letech 2016/2017 až 2020/2021 absolvovaly početně slabší ročníky než ty, které byly šetřeny v rámci šetření Absolvent 2018 (2013 až 2017). Navíc bylo dosaženo o něco nižší míry návratnosti.

- Jiné je také vymezení cílových skupin. Šetření EUROGRADUATE 2022 zahrnovalo na rozdíl od šetření Absolvent 2018 dále studující absolventy vysokých škol. Tento problém byl vyřešen tak, že v datovém souboru z šetření EUROGRADUATE 2022 byli analyzováni jen absolventi, jejichž referenční studium (tedy to studium, které je podrobně definováno a ke kterému je vztažena řada následujících otázek) bylo zároveň jejich poslední úspěšně absolvované. Bohužel to vedlo k další redukci výsledného datového souboru určeného pro analýzy této zprávy, který tak má necelých 8 tisíc respondentů.
- Šetření se neúčastnila stejná množina vysokých škol. Zde by bylo možné vyčlenit jen školy a fakulty, které se zúčastnily obou šetření. Tím by však došlo k dalšímu omezení vzorku a vyřazení některých důležitých institucí, takže jsme k tomu nepřistoupili. V šetření EUROGRADUATE 2022 je také problém s chybějícími kohortami u některých vysokých škol. Částečně to bylo řešeno vážením souboru, ale plnohodnotně to napravit nelze.
- Otázky na vykonávané povolání jsou řešeny s pomocí stejné klasifikace, v některých ohledech jsou však odlišné, což opět snižuje jejich srovnatelnost. Bohužel navíc díky technické chybě při zapisování dat z webového dotazníku do datového souboru máme k dispozici v případě šetření EUROGRADUATE 2022 jen třetí úroveň klasifikace ISCO. Díky tomu není možné rozlišovat povolání na učitelská a ostatní pedagogická, pracujeme jen s celkovou kategorií pedagogických povolání.
- Odlišné je také, jakým způsobem je dotazována situace zhruba jeden rok po absolvování. Zatímco v šetření Absolvent 2018 byly otázky nastaveny tak, že se vztahovaly vždy přesně k období jeden rok po absolvování, bez ohledu, v jakém měsíci absolvent studium absolvoval, v šetření EUROGRADUATE 2022 se tyto otázky vztahují pouze k situaci mezi říjnem a prosincem příslušného roku. Například pro absolventy z akademického roku 2016/2017 se jedná o říjen až prosinec roku 2018. Je tak zřejmé, že spíše, než o situaci jeden rok po absolvování se jedná o situaci jeden až dva roky po absolvování v závislosti na měsíci absolvování.
- Odlišně řešena je i otázka na ekonomickou aktivitu, opět to nelze zcela vyřešit, v případě šetření EUROGRADUATE 2022 nejsou u situace jeden rok po absolvování rozlišení nezaměstnaní a ekonomicky neaktivní.

Základním závěrem, který z výše uvedeného vyplývá je, že i když tato zpráva přímo navazuje na zprávu [Učí nebo neučí?](#), výsledky s obou zpráv nelze plnohodnotně srovnávat.

2.2 Vymezení základních analytických kategorií

V této části je stručně popsána tvorba základních analytických kategorií. V mnohem podrobnější podobě je tato metodologická stránka popsána v již zmíněné studii [Učí nebo neučí?](#)

2.2.1 Vymezení pedagogických studijních programů a studijních oborů

Systém klasifikace studijních programů a oborů v České republice byl v roce 2016 změněný¹, což vedlo k tomu, že část absolventů z šetření EUROGRADUATE 2022 je klasifikováno podle staré klasifikace a část podle nové. Zatímco stará klasifikace zahrnuje jak studijní programy, tak studijní obory a ty jsou klasifikovány pomocí číselníku KKO², nová klasifikace je založena na mezinárodní klasifikace oborů vzdělání ISCED-F 2013³. Studijní obory pak v tomto novém systému vůbec neexistují. I když obě klasifikace obsahují speciální kódové označení pro pedagogické obory, pro jejich určení bylo potřeba přistoupit k důkladné analýze názvů studijních programů, studijních oborů, jejich kódového označení a případně i popsánému oborovému zaměření.

Tato detailní analýza studijních programů a studijních oborů měla dva hlavní cíle. Za prvé jasně vymežit, které studijní programy a studijní obory jsou pedagogické a za druhé tyto programy a obory dále roztrždit na učitelké a neučitelké pedagogické. Výsledná klasifikace pedagogických studijních programů a studijních oborů (dále jen SPO) má tak tři kategorie.

- Učitelké SPO – jsou ty, v jejichž případě název studijního programu nebo studijního oboru obsahoval slova, jejichž kořen je „učit“.
- Neučitelké pedagogické SPO – jsou všechny ostatní pedagogické SPO, které výraz „učit“ neobsahovaly. Řadí se sem celá řada SPO – například specializace v pedagogice, pedagogika, andragogika, vychovatelství, speciální pedagogika, sociální pedagogika, „předmět“ se zaměřením na vzdělávání nebo pedagogické asistentství.
- Ostatní (nepedagogické) SPO – jsou všechny ty, kteří nesplňují podmínky pro zařazení do první nebo druhé kategorie.

Tabulka 1 ukazuje počty respondentů z šetření EUROGRADUATE 2022, které splňují podmínky potřebné, proto abychom je mohli analyzovat. Celkem jich je 7 957. Z toho 412 je absolventů učitelkých SPO a dalších 629 je absolventů ostatních pedagogických SPO. Celkem se tedy jedná o 1 041 absolventů pedagogických SPO, přičemž 634 jich absolvovalo na pedagogických fakultách, 197 absolvovalo na vysokých školách a fakultách s pe-

1 Přesně řečeno, jsou od roku 2017 klasifikovány novým systémem všechny nově akreditované studijní programy.

2 Klasifikace kmenových oborů vzdělání

3 ISCED je zkratka pro International Standard Classification of Education, česky mezinárodní standardní klasifikace vzdělávání

dagogickým zaměřením (jedná se zejména o absolventy University Jana Ámose Komenského) a 210 na ostatních vysokých školách a fakultách.

Vzorek je dále tříděn podle absolvovaného typu a formy vzdělání. V případě učitelských SPO výrazně převládají absolventi magisterského prezenčního studia. U nečitelských pedagogických SPO je počet absolventů bakalářského a magisterského studia poměrně vyrovnaný, větší podíl mají absolventi kombinované než prezenční formy studia. Tabulka také ukazuje mnohem výraznější zastoupení krajních kohort. To je dáno dvěma faktory. Za prvé se jedná o to, že tyto kohorty byly součástí mezinárodního šetření, a tak byly preferovány v případech, kdy absolvent v letech 2016/2017 až 2020/2021 absolvoval více vysokoškolských studií a za druhé hrálo také výraznou roli neoslovení tří prostředních kohort v případě několika větších vysokých škol.

Z důvodu narovnání různých nerovností byly aplikovány váhy. Výsledný datový soubor byl navážen tak, aby co nejlépe odpovídal struktuře cílové skupiny. Při vážení byl využit pro tento účel speciálně vytvořený datový soubor z databáze SIMS. Soubor byl převážen podle absolvované fakulty, roku absolvování, formy studia, typu studijního programu, oboru studijního programu pohlaví a věku. Je zřejmé, že nelze zcela narovnat nepoměry ve struktuře jednotlivých vysokých škol a fakult a zároveň to samé učinit v případě nerovnoměrné struktury roků absolvování v momentě, když část vysokých škol nemá v prostředních kohortách žádné respondenty. Aplikované váhy se proto snaží spíše narovnat nerovnosti ve struktuře absolventů jednotlivých vysokých škol a fakult.

Jak již bylo zmíněno, výsledný vzorek absolventů je ve srovnání s šetřením Absolvent 2018 o poznání menší. I tak je však vcelku uspokojivý. V detailnějších vícenásobných tříděních se však dostáváme v některých případech na velmi nízké počty respondentů. Proto ve všech tabulkách vždy uvádíme počty příslušných respondentů. V případě, že celkový počet respondentů za danou kategorii (např. typ fakulty) je nižší než 10, tak je v tabulkách vůbec neuvádíme, do součtových kategorií jsou však samozřejmě tito respondenti započítáváni. Zároveň se (až na drobné výjimky) budeme interpretačně zabývat pouze údaji, které jsou podloženy odpověďmi alespoň od 30 respondentů.

2.2.2 Vymezení pedagogických povolání

V dotazníku EUROGRADUATE 2022 bylo povolání zjišťováno s pomocí Klasifikace zaměstnání CZ-ISCO. Jedná se o českou verzi Mezinárodní klasifikace povolání ISCO-08. Zatímco ve studii *Učí nebo neučí?* se pracovalo s klasifikací o pěti kategoriích, kde pedagogická povolání byla rozlišována ještě na učitelská povolání, řídicí pracovníky v oblasti vzdělávání a ostatní pedagogická povolání a z ostatních povolání byly speciálně vyčleněny povolání blízká pedagogickým, v této studii pracujeme s pouze binární klasifikací⁴:

1. Pedagogická povolání
2. Ostatní povolání

Mezi pedagogické povolání řadíme v klasifikaci ISCO tato povolání:

- 1341 Řídící pracovníci v oblasti péče o děti
- 1345 Řídící pracovníci v oblasti vzdělávání
- 2310 Učitelé na vysokých a vyšších odborných školách
- 2320 Učitelé odborných předmětů, praktického vyučování, odborného výcviku a lektoři dalšího vzdělávání
- 2330 Učitelé na středních školách (kromě odborných předmětů), konzervatořích a na 2. stupni základních škol
- 2341 Učitelé na 1. stupni základních škol
- 2342 Učitelé v oblasti předškolní výchovy
- 2351 Specialisté zaměřeni na metody výuky
- 2352 Učitelé a vychovatelé pro osoby se speciálními vzdělávacími potřebami
- 2353 Lektoři a učitelé jazyků na ostatních školách
- 2354 Lektoři a učitelé hudby na ostatních školách
- 2355 Lektoři a učitelé umění na ostatních školách
- 2356 Lektoři a učitelé informačních technologií na ostatních školách
- 2359 Specialisté a odborní pracovníci v oblasti výchovy a vzdělávání jinde neuvedení
- 5312 Asistenti pedagogů

Kromě dvou základních kategorií klasifikace sledujeme také, zda byl absolvent nezaměstnaný nebo ekonomicky neaktivní. Do kategorie ekonomicky neaktivních obecně patří zejména studenti, lidé na rodičovské nebo mateřské dovolené, lidé v domácnosti a lidé v důchodu (starobním nebo invalidním). Vzhledem k vymezení cílové populace (zejména mladí lidé, kteří po referenčním studiu již další vysokoškolské studium neabsolvovali) jasně největší podíl připadá na lidi a zejména ženy na rodičovské nebo mateřské dovolené. Nezaměstnaných je jen minimum (kolem 1 %). I proto příliš nevádí, že otázka na situaci jeden rok po absolvování nerozlišuje nezaměstnané a ekonomicky neaktivní.

⁴ Hlavním důvodem je již zmíněná chyba, kdy se odpovědi na otázku na čtvrtou úroveň klasifikace ISCO nepropsaly do datového souboru. Tato čtvrtá úroveň je přitom pro detailnější rozlišení vykonávaných povolání zásadní.

3. Profesní situace absolventů učitelství a pedagogiky po absolvování vysoké školy

V předchozí části jsme definovali základní analytické kategorie jak na straně oborového zaměření vzdělání, tak na straně profesního zaměření vykonávaného povolání. Díky tomu jsme mohli identifikovat ty, kteří v rámci svého standardního vysokoškolského studia absolvovali učitelský nebo neučitelský pedagogický studijní program a/nebo obor, stejně jako jsme si identifikovali ty, kteří pracovali v pedagogických povoláních. V této kapitole tyto dvě dimenze (vzdělanostní a profesní) propojíme do jedné, budeme tedy zkoumat, v jakých povoláních si absolventi učitelské i neučitelské pedagogiky nacházejí práci a jak se v tomto ohledu chovají v prvních letech po absolvování na trhu práce. Nejprve se podíváme, kde si absolventi nacházejí práci nebo nepracují v době zhruba jednoho roku po absolvování, a poté jak je tomu po několika málo letech. Následně se podíváme, jak se situace absolventů v prvních letech proměňuje. Na závěr si pak definujeme různé typy absolventů podle jejich mobility chování v prvních letech na trhu práce po absolvování vysoké školy.

3.1 Co dělají absolventi těsně po absolvování a po několika letech?

Nejprve se podíváme na situaci jeden rok po absolvování. Jak je již popsáno v metodologické části, jedná se spíše o situaci jeden až dva roky po absolvování, pro zjednodušení však budeme požívat výraz jeden rok po absolvování.

Základní charakteristiky, které budeme zde i v dalším textu sledovat, jsou typ studijního programu a studijního oboru (SPO), který je dále tříděn podle pohlaví, typu a formy absolvovaného vzdělání a podle typu (oborového zaměření) absolvované vysokoškolské instituce. V souladu s tím, co data a metodologie šetření EUROGRADUTE 2022 umožňují, sledujeme tři základní kategorie – zda absolventi pracují v pedagogických nebo ostatních povoláních, nebo zda nepracovali. Jak je již popsáno výše, poslední skupina je tvořena zejména lidmi a obzvláště ženami na rodičovské nebo mateřské dovolené. Částečně se však také jedná o absolventy, kteří jeden rok po absolvování svého posledního úspěšně absolvovaného studia studovali studium, které posléze úspěšně nedokončili.

Z výsledků, které ukazuje Tabulka 2, je již na první pohled patrný výrazný rozdíl mezi absolventy učitelských a neučitelských pedagogických SPO. Zatímco absolventi učitelských SPO pracovali v pedagogických povoláních v 71 % případů, absolventů neučitelských pedagogických SPO pracovalo v pedagogických povoláních jen 32 %. Rozdíl v podílu nepracujících není nijak velký, je tak zřejmé, že absolventi neučitelských pedagogických SPO pracovali mnohem častěji v jiných než pedagogických povoláních.

Když se zaměříme pouze na absolventy učitelských SPO, pak je patrný zejména výrazný rozdíl mezi absolventy magisterského a bakalářského studia. Absolventi magisterského studia vykonávali pedagogické povolání

Tabulka 2 Povolání a ekonomická aktivita, situace 1 rok po absolvování VŠ, pohlaví, typ a forma vzdělání, zaměření fakulty, EUROGRADUATE 2022

Typ SPO	Charakteristika	Pedagogické povolání	Ostatní povolání	Nepracující	Celkem	Počet resp.
Učitelství	Muži	69%	24%	7%	100%	94
	Ženy	72%	15%	13%	100%	312
	Bakalářský SP	43%	38%	19%	100%	52
	Magisterský SP	76%	14%	10%	100%	356
	Prezenční forma	76%	14%	11%	100%	290
	Kombinovaná forma	62%	24%	14%	100%	118
	Pedagogické fakulty	72%	15%	13%	100%	314
	Ostatní fakulty	72%	20%	8%	100%	91
	Celkem	71%	17%	12%	100%	408
Neučitelství pedagogický	Muži	24%	67%	9%	100%	85
	Ženy	34%	51%	15%	100%	534
	Bakalářský SP	28%	59%	13%	100%	291
	Magisterský SP	39%	45%	16%	100%	305
	Doktorský SP	36%	39%	25%	100%	25
	Prezenční forma	31%	53%	17%	100%	268
	Kombinovaná forma	34%	54%	12%	100%	353
	Pedagogické fakulty	36%	48%	15%	100%	314
	Ost. ped. zaměř. fakulty	23%	64%	13%	100%	191
Ostatní fakulty	29%	60%	11%	100%	116	
Celkem	32%	53%	14%	100%	621	
Ostatní	Muži	4%	86%	9%	100%	3022
	Ženy	5%	81%	14%	100%	3783
	Bakalářský SP	2%	78%	20%	100%	2111
	Magisterský SP	4%	88%	9%	100%	4286
	Doktorský SP	31%	59%	10%	100%	438
	Prezenční forma	5%	82%	13%	100%	4718
	Kombinovaná forma	5%	85%	10%	100%	2117
	Pedagogické fakulty	21%	59%	20%	100%	49
	Ost. ped. zaměř. fakulty	2%	85%	13%	100%	78
Ostatní fakulty	5%	83%	12%	100%	6708	
Celkem	5%	83%	12%	100%	6835	
Celkem	Muži	7%	83%	9%	100%	3201
	Ženy	13%	73%	14%	100%	4629
	Bakalářský SP	7%	74%	19%	100%	2454
	Magisterský SP	11%	79%	9%	100%	4947
	Doktorský SP	31%	58%	11%	100%	463
	Prezenční forma	10%	77%	13%	100%	5276
	Kombinovaná forma	14%	76%	10%	100%	2588
	Pedagogické fakulty	52%	34%	15%	100%	677
	Ost. ped. zaměř. fakulty	16%	72%	12%	100%	272
Ostatní fakulty	6%	82%	12%	100%	6915	
Celkem	11%	77%	12%	100%	7864	

mnohem častěji (rozdíl 23 procentních bodů), částečně je to však dané výrazně větším podílem absolventů bakalářského studia mezi nepracujícími. Podobné rozdíly, avšak v menším měřítku, lze pozorovat mezi absolventy prezenčního a kombinovaného studia, kdy jsou to absolventi prezenčního studia, kteří vykonávali pedagogická povolání častěji. Co se týče rozdílů mezi ženami a muži, ty nejsou tak patrné v případě podílu pracujících v pe-

dagogických povolání (rozdíl pouze 3 procentní body ve prospěch žen), avšak značné rozdíly jsou v důvodech nevykonávání těchto povolání. Muži mnohem častěji pracují v jiných povoláních, zatímco ženy naproti tomu mnohem častěji nepracují. Zajímavé je, že není příliš velký rozdíl mezi absolventy pedagogických a ostatních fakult. Podíl pracujících v pedagogických povoláních je v obou případech stejný, avšak absolventi jiných než pedagogických fakult přeci jen častěji pracovali mimo pedagogická povolání. Absolventi pedagogických fakult se totiž častěji vyskytovali mezi nepracujícími.

Při pohledu na absolventy neučitelských pedagogických SPO vidíme, že (pomineme-li samozřejmě obecně podstatně nižší úroveň podílu pracujících v pedagogických povoláních) rozdíly mezi jednotlivými kategoriemi jsou v některých případech podobné, jako u absolventů učitelských SPO, v jiných jsou však odlišné. Konkrétně i zde můžeme pozorovat vyšší podíl pracujících v pedagogických povoláních u absolventů magisterského studia ve srovnání s absolventy bakalářského studia, avšak absolventi prezenční formy studia naopak pracovali v pedagogických povoláních méně často než absolventi kombinované formy. Znatelnější rozdíly jsou také mezi ženami a muži, když ženy pracovali v pedagogických povoláních o 10 procentních bodů častěji než muži. Ve srovnání jednotlivých typů fakult podle oborového zaměření vycházejí nejlépe absolventi pedagogických fakult. Jejich absolventi i přes nejvyšší podíl mezi nepracujícími pracují v pedagogických povoláních znatelně častěji než absolventi pedagogicky zaměřených institucí i než absolventi ostatních vysokých škol a fakult.

Celkově pracovalo jeden rok po absolvování v pedagogických povoláních 11 % absolventů. Celkové rozdíly mezi ženami a muži a mezi jednotlivými typy studia jsou v souladu již s předchozími zjištěními. Překvapivý se může zdát výrazně vyšší podíl absolventů pracujících v pedagogických povoláních u absolventů kombinované formy studia ve srovnání s absolventy prezenční formy. Dáno je to strukturálním efektem, kdy kombinovaná forma studia je podstatně více zastoupena v učitelských a zejména neučitelských pedagogických SPO než v ostatních SPO. Obdobně vyčnívají také absolventi doktorského studia, kde jich téměř třetina pracovala v pedagogických povoláních, z opravdu výrazné části se však jednalo o učitele na vysokých a vyšších odborných školách.

Logicky jsou také výrazné rozdíly mezi typy vysokých škol a fakult podle jejich oborového zaměření. Důležitý je zejména podíl pracujících v pedagogických povoláních u absolventů pedagogických fakult. V průměru za všech devět fakult a bez ohledu na vystudované SPO jich v těchto povoláních pracovalo 52 %. Výrazně rozdíly jsou však v oborovém zaměření studia. Zatímco u absolventů učitelských SPO jich pracovalo v pedagogických povoláních 72 %, u absolventů neučitelských pedagogických SPO 36 % a u absolventů ostatních SPO jen 21 %.

Tabulka 3 ukazuje situaci v době šetření EUROGRADUATE 2022 (konkrétně mezi listopadem 2022 a začátkem března 2023) a tedy zhruba 1 až 5 let po absolvování. Jedním metodologickým rozdílem, který je dán způsobem dotazování na současnou situaci, je, že můžeme odlišit nezaměstnané od ekonomicky neaktivních. Z výsledných hodnot je však patrné, že toto rozlišení není nijak interpretačně zásadní, a to vzhledem k velmi nízkému podílu nezaměstnaných. I vzhledem k tomu, že u části absolventů je časový odstup velmi malý, není překvapivé, že celková struktura se oproti té z jednoho roku po absolvování příliš neliší. I proto nemá smysl opět podrobně popisovat v podstatě totéž. Upozorníme pouze na největší rozdíly, které však navíc budou lépe a podrobněji popsány v další části, která se zabývá profesní mobilitou.

Tabulka 3 Povolání a ekonomická aktivita, současná situace v době šetření, pohlaví, typ a forma vzdělání, zaměření fakulty, šetření EUROGRADUATE 2022

Typ SPO	Charakteristika	Pedagogické povolání	Ostatní povolání	Nezaměstnaní	Ekonomicky neaktivní	Celkem	Počet resp.
Učitelství	Muži	75%	23%	0%	1%	100%	93
	Ženy	63%	14%	0%	23%	100%	313
	Bakalářský SP	39%	39%	0%	22%	100%	52
	Magisterský SP	70%	13%	0%	17%	100%	356
	Prezenční forma	67%	14%	0%	18%	100%	291
	Kombinovaná forma	62%	21%	0%	17%	100%	117
	Pedagogické fakulty	69%	13%	0%	17%	100%	314
	Ostatní fakulty	56%	24%	0%	19%	100%	91
	Celkem	66%	16%	0%	18%	100%	408
Neučitelství pedagogický	Muži	30%	68%	1%	0%	100%	85
	Ženy	32%	43%	2%	24%	100%	533
	Bakalářský SP	30%	54%	1%	16%	100%	291
	Magisterský SP	33%	38%	3%	25%	100%	304
	Doktorský SP	40%	36%	0%	24%	100%	26
	Prezenční forma	32%	46%	3%	20%	100%	270
	Kombinovaná forma	31%	48%	1%	20%	100%	351
	Pedagogické fakulty	36%	41%	2%	21%	100%	315
	Ost. ped. zaměř. fakulty	21%	64%	1%	14%	100%	191
	Ostatní fakulty	26%	49%	2%	23%	100%	115
Celkem	32%	47%	2%	20%	100%	621	
Ostatní	Muži	5%	92%	2%	2%	100%	3021
	Ženy	5%	73%	2%	20%	100%	3784
	Bakalářský SP	3%	77%	3%	17%	100%	2103
	Magisterský SP	3%	85%	1%	11%	100%	4298
	Doktorský SP	30%	57%	2%	10%	100%	433
	Prezenční forma	5%	80%	2%	14%	100%	4717
	Kombinovaná forma	6%	83%	1%	10%	100%	2117
	Pedagogické fakulty	18%	48%	2%	32%	100%	49
	Ost. ped. zaměř. fakulty	4%	87%	1%	9%	100%	76
	Ostatní fakulty	5%	81%	2%	12%	100%	6709
Celkem	5%	81%	2%	13%	100%	6834	
Celkem	Muži	8%	89%	2%	2%	100%	3199
	Ženy	13%	65%	2%	21%	100%	4630
	Bakalářský SP	8%	72%	3%	17%	100%	2446
	Magisterský SP	10%	76%	1%	12%	100%	4958
	Doktorský SP	31%	56%	2%	11%	100%	459
	Prezenční forma	10%	74%	2%	14%	100%	5278
	Kombinovaná forma	14%	73%	1%	12%	100%	2585
	Pedagogické fakulty	50%	29%	1%	20%	100%	678
	Ost. ped. zaměř. fakulty	15%	72%	1%	12%	100%	270
	Ostatní fakulty	6%	80%	2%	13%	100%	6915
Celkem	11%	74%	2%	13%	100%	7863	

Nejvýraznější změna spočívá v tom, že je znatelně vyšší podíl absolventů učitelství SPO, kteří se řadí mezi ekonomicky neaktivní a kvůli tomu je nižší podíl absolventů vykonávající pedagogická povolání. Tato změna se týká zejména žen, absolventek magisterského studia prezenční formy. Jedná se tedy vlastně o tu nejkvalitativnější a zároveň největší skupinu absolventů učitelství SPO – mladé ženy zhruba ve věku 25 až 30, kdy část z nich

odchází na mateřskou dovolenou. Ve výsledku tak paradoxně podstatně častěji v této fázi vykonávají pedagogické povolání muži, byť jejich podíl vykonávajících jiné povolání zůstává podstatně vyšší než v případě žen. Muži se také již prakticky nevyskytují mezi nepracujícími. Jejich podíl se oproti situaci jeden rok po absolvování snížil zejména tím, že jeden rok po absolvování jich část stále studovala studium, které později úspěšně nedokončili, v době šetření již nikdo vzhledem k vymezení vzorku vysokou školu studovat nemohl.

3.2 Profesní mobilita v prvních letech po absolvování

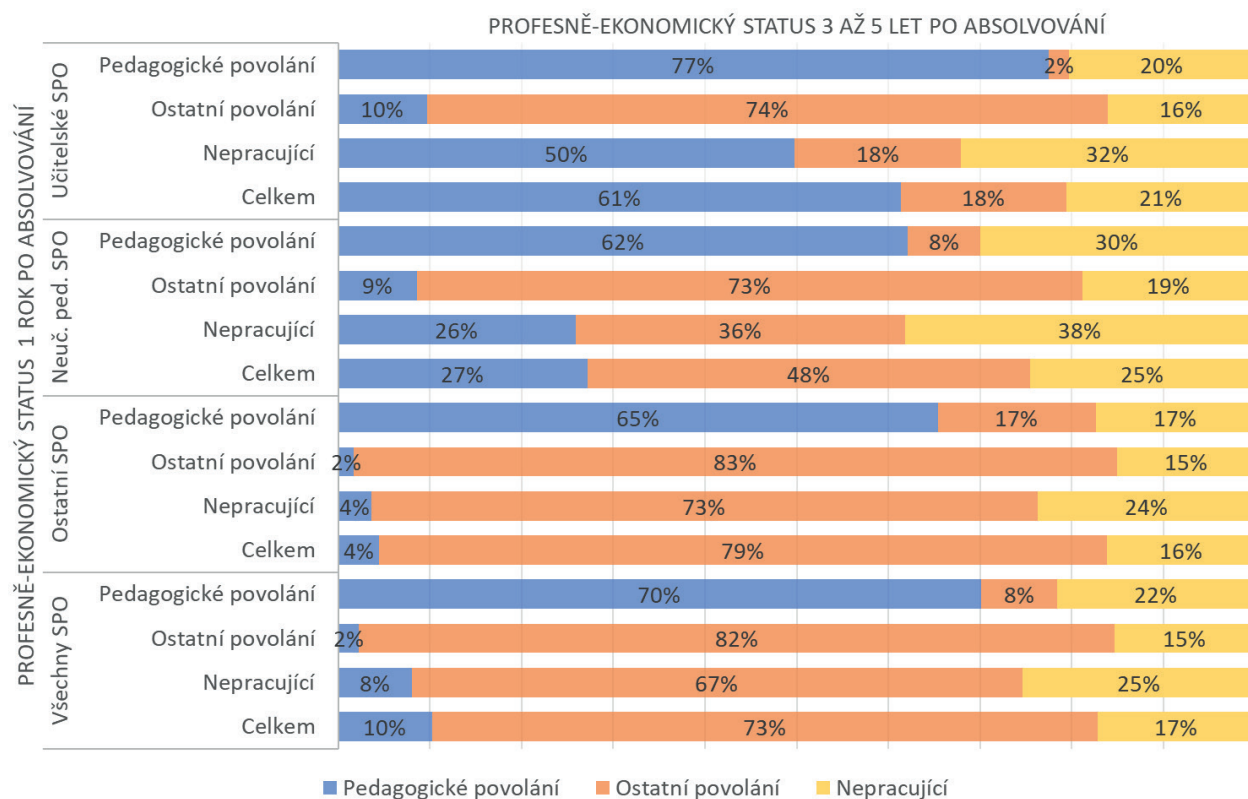
V této části nás bude zajímat nejen stav v určitém časovém okamžiku, ale také pohyb na trhu práce v prvních letech po absolvování. Získáme díky tomu komplexnější obrázek toho, jaká část absolventů má s pedagogickým povoláním v prvních letech po absolvování zkušenosti, a kdo naopak ani v jedné fázi pedagogické povolání nevykonává a také jak probíhají přechody mezi různými profesně ekonomickými kategoriemi, jaký podíl pedagogická povolání opouští anebo naopak jaký podíl do nich přichází.

Pokud zde mluvíme o profesní mobilitě, je třeba říct, že se jedná o mobilitu z pohledu jednotlivce v čase, sledujeme tedy, jak se změnila situace u jednotlivce mezi okamžikem A a okamžikem B. Navíc i přesto, že hovoříme o profesní mobilitě, neomezuje se tato změna čistě na změnu profese nebo povolání, zahrnujeme do ní také mobilitu spojenou s odchodem z pracovního procesu nebo naopak s příchodem do pracovního procesu.

Profesní mobilitu v šetření EUROGRADUATE 2022 definujeme změnou stavu mezi situací jeden rok po absolvování a situací v době šetření. Aby toto bylo možné smysluplně posuzovat, omezili jsme analýzu pouze na absolventy z akademických let 2016/2017 až 2018/2019. Sledovat tak budeme změnu zhruba mezi jedním rokem po absolvování a 3 až 5 lety po absolvování. Vzhledem k tomu, že situaci jeden rok po absolvování bylo možno nazírat jen s pomocí tří kategorií (pedagogická povolání, ostatní povolání, nepracující), tak budeme tyto tři kategorie používat i při analýze profesní mobility.

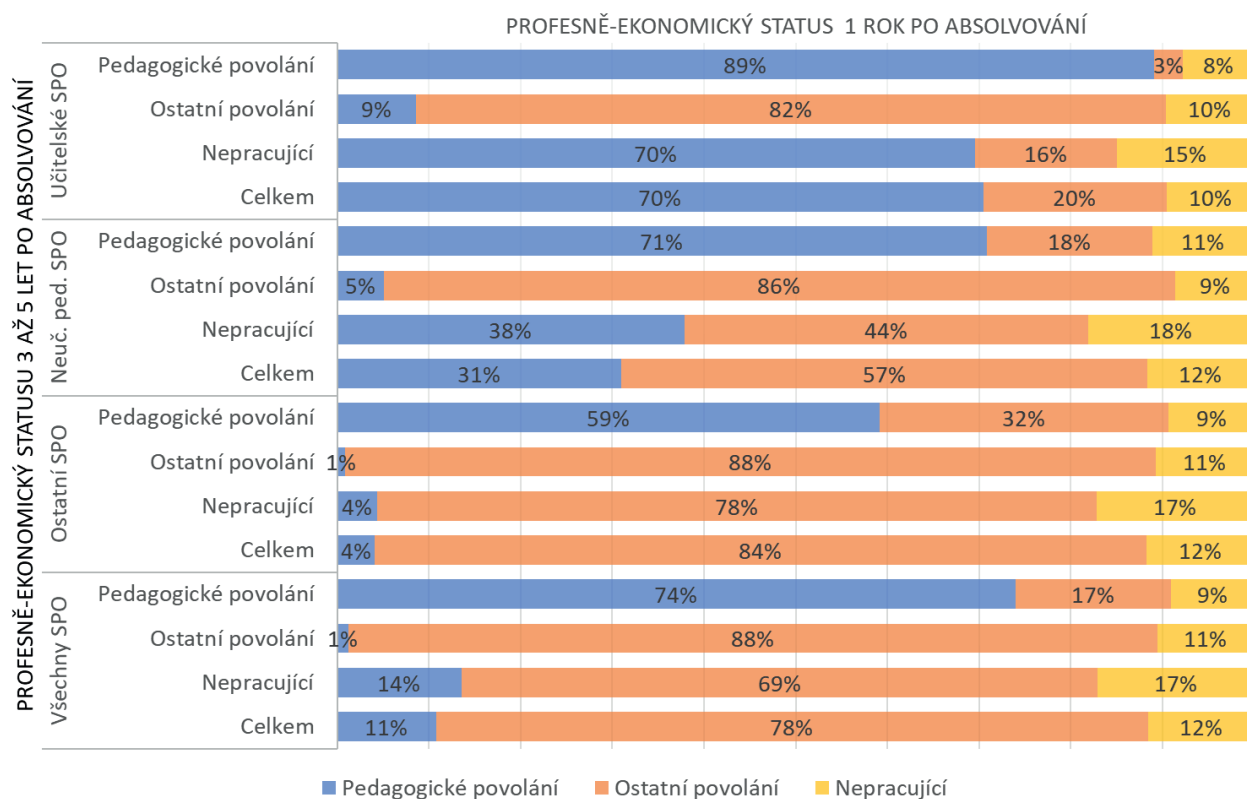
Z absolventů, kteří jeden rok po absolvování vykonávali pedagogické povolání, jich 70 % takové povolání vykonávalo i 3 až 5 let po absolvování. Zhruba 8 % odešlo do jiného povolání a 22 % mezi nepracující. Značnou souvislost lze pozorovat mezi tendencí zůstat v pedagogickém povolání a vystudovaným SPO. Zatímco absolventi nepedagogických SPO odcházejí do jiného povolání v 17 % případů, u absolventů učitelských SPO a neučitelských pedagogických SPO je to jen ve 2 a 8 % případů. Absolventi neučitelských pedagogických SPO podstatně častěji (30 %) odcházejí mezi nepracující než absolventi učitelských SPO. Ani v případě absolventů učitelských SPO se však rozhodně nejedná o malý podíl (20 %).

Zajímavé je také, do jaké míry do pedagogických povolání nedávni absolventi přicházejí, pokud v těchto povoláních jeden rok po absolvování nepracovali. V případě absolventů nepedagogických oborů je to logicky jen velmi málo. Z ostatních povolání jsou to jen 2 %, z nepracujících jen 4 %. Podstatně více je tomu u absolventů pedagogických oborů, výrazně častěji je tomu však u těch, co jeden rok po absolvování nepracovali, než u těch, co vykonávali jinou profesi. V případě absolventů neučitelských pedagogických SPO

Graf 1 Pedagogická povolání a změna mezi situací 1 rok po absolvování a situací 3 až 5 let po absolvování – kam směřují, šetření EUROGRADUATE 2022

jich přešlo z nepedagogického do pedagogického povolání 9 %, v případě učitelství SPO je to jen o trochu více (10 %). Stále je to však velmi málo, minimálně ve srovnání s nepracujícími, kteří přešli do pedagogických povolání podstatně častěji – 50 % v případě absolventů učitelství SPO a 26 % v případě neučitelství pedagogických SPO. Vzhledem k tomu, že velká část z nich opět nepracuje, vypovídající je zejména podíl v pedagogickém povolání z pracujících. Ten je 73 % v případě učitelství SPO a 42 % v případě neučitelství pedagogických SPO. Vzhledem k tomu, že se jedná o podobnou situaci, nejsou tyto hodnoty nepodobné stavu absolventů jeden rok po absolvování, pokud si odmyslíme nepracující. Z pracujících jich totiž jeden rok po absolvování pedagogické povolání vykonávalo 80 % v případě absolventů učitelství SPO a 38 % v případě neučitelství pedagogických SPO.

Graf 2 ukazuje obrácený pohled, tedy ne kam absolventi směřují, nýbrž odkud přicházejí, neboli jak se změnila situace absolventů z pohledu jejich stavu 3 až 5 let po absolvování. Obecně učitelství a pedagogická povolání vykonávají ze 74 % ti, kteří takové povolání vykonávali již 1 rok po absolvování, tedy 2 až 4 roky nazpět. 17 % přichází z ostatních povolání a 6 % ze skupiny nepracujících. Opět se to liší podle vystudovaného SPO, v případě učitelství SPO jich pedagogické povolání vykonávalo rok po absolvování 89 %, u absolventů neučitelství pedagogických SPO je tomu jen v 71 % případů a u absolventů ostatních SPO jen v 59 % případů.

Graf 2 Pedagogická povolání a změna mezi situací 1 rok po absolvování a situací 3 až 5 let po absolvování – odkud přicházejí, šetření EUROGRADUATE 2022

Z ostatních hodnot jsou význačné zejména podíly 9 % (u učitelství SPO) a 5 % (u neučitelství SPO) absolventů v ostatních povoláních, kteří jeden rok po absolvování pracovali v pedagogických povoláních. Pokud to srovnáme s podílem přicházejících z nepedagogických do pedagogických povolání, tak v případě absolventů učitelství SPO (10 %) se jedná o velmi podobnou hodnotu. U absolventů neučitelství SPO je tato srovnávací hodnota 9 %. V tomto případě tedy větší podíl do pedagogických povolání z ostatních povolání přichází nežli naopak.

Tabulka 4 ukazuje rozdíly mezi pohlavími, typy a formami absolvovaného studia a podle typu (oborového zaměření) absolvované vysokoškolské instituce pouze z pohledu absolventů, kteří vykonávali jeden rok po absolvování pedagogické povolání. U pedagogického povolání zůstávají o 2 až 4 roky později znatelně častěji muži než ženy, je to však jen proto, že významná část žen odchází na mateřskou dovolenou. Jsou to naopak muži, kteří mají větší tendenci odcházet do jiného povolání. Pokud bychom vzali v potaz jen ty, co pracují v obou sledovaných obdobích, jsou rozdíly mezi pohlavími minimální. Pro obě platí, že v pedagogickém povolání jich zůstává devět z deseti. Rozdíly mezi absolventy bakalářského a magisterského studia mají velmi podobný důvod. Více zůstávají v pedagogickém povolání absolventi bakalářského studia, rozdíl je však v podstatě daný jen tím, že absolventi magisterského studia častěji odcházejí mezi ekonomicky neaktivní (větší část je jich ve věku obvyklém pro to, mít děti). I v tomto případě, pokud nebereme v potaz skupinu nepracujících, jsou rozdíly mezi absolventy

Tabulka 4 Povolání a ekonomická aktivita 3 až 5 let po absolvování absolventů VŠ, kteří vykonávali pedagogické povolání 1 rok po absolvování VŠ, pohlaví, typ a forma vzdělání, zaměření fakulty, šetření EUROGRADUATE 2022

Typ SPO	Charakteristika	Pedagogické povolání	Ostatní povolání	Nepracující	Celkem	Počet resp.
Učitel'ský	Muži	99%	0%	1%	100%	38
	Ženy	72%	3%	25%	100%	128
	Bakalářský SP	78%	0%	22%	100%	14
	Magisterský SP	77%	2%	20%	100%	152
	Prezenční forma	73%	3%	24%	100%	124
	Kombinovaná forma	88%	0%	12%	100%	42
	Pedagogické fakulty	82%	0%	18%	100%	127
	Ostatní fakulty	60%	11%	30%	100%	39
	Celkem	77%	2%	20%	100%	166
Neučitel'ský pedagogický	Ženy	62%	6%	32%	100%	98
	Bakalářský SP	64%	14%	22%	100%	44
	Magisterský SP	59%	2%	39%	100%	58
	Prezenční forma	63%	14%	23%	100%	40
	Kombinovaná forma	61%	3%	36%	100%	67
	Pedagogické fakulty	60%	7%	33%	100%	58
	Ost. ped. zaměř. fakulty	71%	9%	20%	100%	28
	Ostatní fakulty	64%	8%	28%	100%	21
Celkem	62%	8%	30%	100%	107	
Ostatní	Muži	81%	17%	2%	100%	75
	Ženy	55%	18%	27%	100%	100
	Bakalářský SP	81%	9%	10%	100%	21
	Magisterský SP	49%	25%	26%	100%	82
	Doktorský SP	85%	8%	7%	100%	73
	Prezenční forma	61%	20%	19%	100%	132
	Kombinovaná forma	77%	11%	13%	100%	44
	Ostatní fakulty	65%	18%	17%	100%	171
Celkem	65%	17%	17%	100%	176	
Celkem	Muži	87%	11%	2%	100%	122
	Ženy	65%	8%	28%	100%	326
	Bakalářský SP	71%	10%	19%	100%	79
	Magisterský SP	67%	8%	25%	100%	292
	Doktorský SP	85%	7%	7%	100%	78
	Prezenční forma	67%	11%	22%	100%	296
	Kombinovaná forma	75%	4%	21%	100%	153
	Pedagogické fakulty	75%	2%	22%	100%	188
	Ost. ped. zaměř. fakulty	72%	9%	19%	100%	30
	Ostatní fakulty	64%	15%	21%	100%	231
Celkem	70%	8%	22%	100%	449	

různých typů vzdělání minimální. Podobně lze interpretovat rozdíly mezi absolventy prezenční a kombinované formy studia v případě absolventů učitel'ských SPO. Neplatí to však pro absolventy neučitel'ských pedagogických a ostatních SPO. Zde absolventi prezenční formy studia podstatně častěji opouští pedagogická povolání a nacházejí si jiná než pedagogická povolání.

Tabulka 5 Povolání a ekonomická aktivita 1 rok po absolvování absolventů VŠ, kteří vykonávali pedagogické povolání 3 až 5 let po absolvování VŠ, pohlaví, typ a forma vzdělání, zaměření fakulty, šetření EUROGRADUATE 2022

Typ SPO	Charakteristika	Pedagogické povolání	Ostatní povolání	Nepracující	Celkem	Počet resp.
Učitelství	Muži	88%	4%	8%	100%	40
	Ženy	89%	3%	8%	100%	101
	Bakalářský SP	89%	0%	11%	100%	13
	Magisterský SP	89%	4%	7%	100%	128
	Prezenční forma	89%	2%	9%	100%	99
	Kombinovaná forma	90%	5%	6%	100%	42
	Pedagogické fakulty	89%	3%	7%	100%	113
	Ostatní fakulty	87%	2%	11%	100%	28
	Celkem	89%	3%	8%	100%	141
Neučitelství pedagogický	Muži	37%	34%	28%	100%	13
	Ženy	76%	16%	8%	100%	82
	Bakalářský SP	63%	23%	14%	100%	41
	Magisterský SP	81%	12%	7%	100%	48
	Prezenční forma	71%	18%	11%	100%	36
	Kombinovaná forma	71%	18%	11%	100%	59
	Pedagogické fakulty	66%	23%	11%	100%	54
	Ost. ped. zaměř. fakulty	88%	2%	10%	100%	22
	Ostatní fakulty	74%	12%	14%	100%	19
Celkem	71%	18%	11%	100%	95	
Ostatní	Muži	72%	17%	10%	100%	79
	Ženy	50%	41%	9%	100%	99
	Bakalářský SP	36%	44%	19%	100%	31
	Magisterský SP	54%	43%	3%	100%	79
	Doktorský SP	89%	1%	10%	100%	69
	Prezenční forma	59%	29%	12%	100%	120
	Kombinovaná forma	60%	38%	3%	100%	59
	Ostatní fakulty	60%	30%	10%	100%	173
	Celkem	59%	32%	9%	100%	179
Celkem	Muži	75%	14%	11%	100%	132
	Ženy	74%	18%	8%	100%	282
	Bakalářský SP	57%	28%	16%	100%	85
	Magisterský SP	79%	15%	6%	100%	255
	Doktorský SP	88%	2%	10%	100%	75
	Prezenční forma	74%	16%	11%	100%	255
	Kombinovaná forma	75%	19%	6%	100%	160
	Pedagogické fakulty	81%	11%	8%	100%	170
	Ost. ped. zaměř. fakulty	85%	6%	9%	100%	25
Ostatní fakulty	65%	25%	10%	100%	220	
Celkem	74%	17%	9%	100%	415	

Tabulka 5⁵ ukazuje situaci jeden rok po absolvování z pohledu absolventů, kteří vykonávali pedagogické povolání tři až pět let po absolvování. Rozdíly mezi muži a ženami nejsou nijak zásadní. Podíl, který zůstal v pedago-

5 Tabulka 5 stejně jako Tabulka 4 pracuje již s velmi nízkými počty respondentů. Výsledky je proto nutné brát již s určitou rezervou. Na rozdíl od řady předchozích zjištění se zde dostáváme do větších rozporů s výsledky založených na podstatně robustnějších datech z šetření Absolvent 2018.

gickém povolání, je u obou pohlaví téměř stejný. Rozdíl je poněkud překvapivě v tom, že ženy častěji přicházejí do pedagogických povolání z jiných povolání, zatímco muži ze skupiny nepracujících. Podobně vyznívá také srovnání absolventů prezenčního a kombinovaného studia. Výrazně větší podíl nově přichozích do pedagogického povolání lze najít mezi absolventy bakalářského studia, kdy jsou to absolventi bakalářského studia, kteří mnohem častěji přicházejí do pedagogických povolání jak z jiných povolání, tak ze skupiny nepracujících. Co se týče srovnání absolventů různého oborového zaměření vysokoškolských institucí, tak je vidět výrazný rozdíl mezi absolventy pedagogických a pedagogicky zaměřených fakult ve srovnání s absolventy ostatních fakult. Absolventi ostatních fakult mnohem častěji přicházejí do pedagogických povolání z jiných povolání.

3.3 Typy profesní mobility

V předchozí části jsme zmapovali profesní a ekonomickou aktivitu absolventů vysokých škol jeden rok po absolvování a 3 až 5 let po absolvování. Na základě srovnání profesní a ekonomické aktivity mezi těmito dvěma časovými okamžiky je možné vytvořit klasifikaci mobility mezi pedagogickými a nepedagogickými povoláními a nepracujícími. Tato klasifikace má 8 kategorií:

- 1) Zůstávající – absolventi, kteří jeden rok po absolvování a 3 až 5 let po absolvování vykonávali pedagogické povolání a zároveň nezměnili zaměstnavatele nebo podnikání nebo výdělečnou činnost⁶.
- 2) Stěhující – absolventi, kteří jeden rok po absolvování a 3 až 5 let po absolvování vykonávali pedagogické povolání a zároveň změnili zaměstnavatele nebo podnikání nebo výdělečnou činnost.
- 3) Odchozí do jiného povolání – absolventi, kteří jeden rok po absolvování vykonávali pedagogické povolání a 3 až 5 let po absolvování vykonávali nepedagogické povolání.
- 4) Odchozí mezi nepracující – absolventi, kteří jeden rok po absolvování vykonávali pedagogické povolání a 3 až 5 let po absolvování nepracovali.
- 5) Přichozí z jiného povolání – absolventi, kteří jeden rok po absolvování vykonávali nepedagogické povolání a 3 až 5 let po absolvování vykonávali pedagogické povolání.
- 6) Přichozí z nepracujících – absolventi, kteří jeden rok po absolvování nepracovali a 3 až 5 let po absolvování vykonávali pedagogické povolání.

⁶ V dotazníku šetření EUROGRADUATE 2022 byla tato skutečnost zjišťována otázkou: „Pracoval/a jste u stejného zaměstnavatele / vykonával/a stejnou samostatnou výdělečnou činnost nebo podnikání jako v současnosti?“ Pokud respondent jeden rok i tři až pět let po absolvování vykonával pedagogické povolání a zároveň odpověděl na tuto otázku kladně, řadíme jej do kategorie „zůstávající“, pokud zároveň odpověděl negativně, řadíme jej do skupiny „stěhující“.

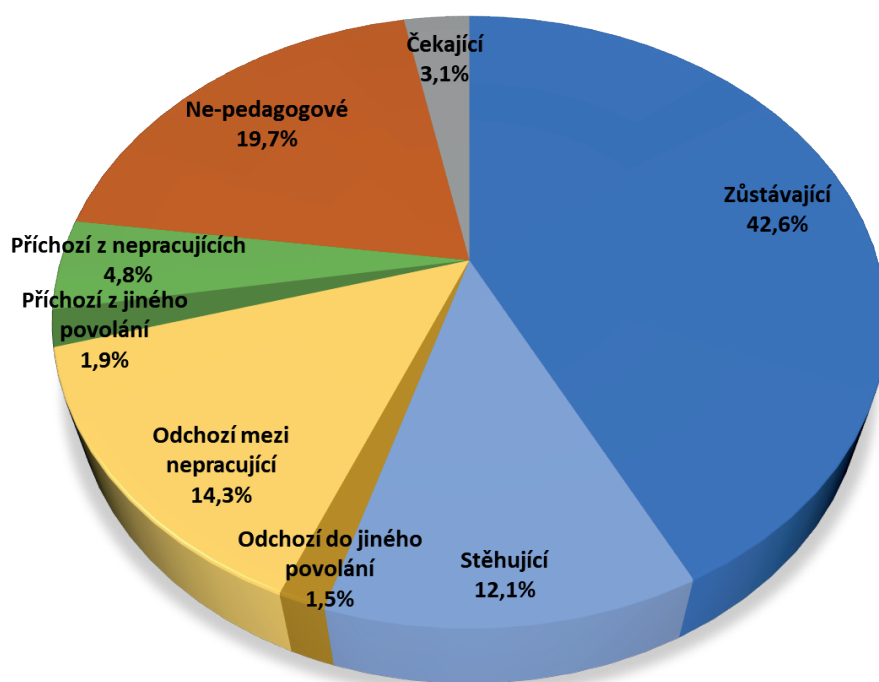
7) Ne-pedagogové – absolventi, kteří ani jeden rok po absolvování ani 3 až 5 let po absolvování nevykonávali pedagogické povolání, ale alespoň v jednom z těchto období pracovali (v nepedagogickém povolání).

8) Čekající – absolventi, kteří jeden rok po absolvování a ani 3 až 5 let po absolvování nepracovali.

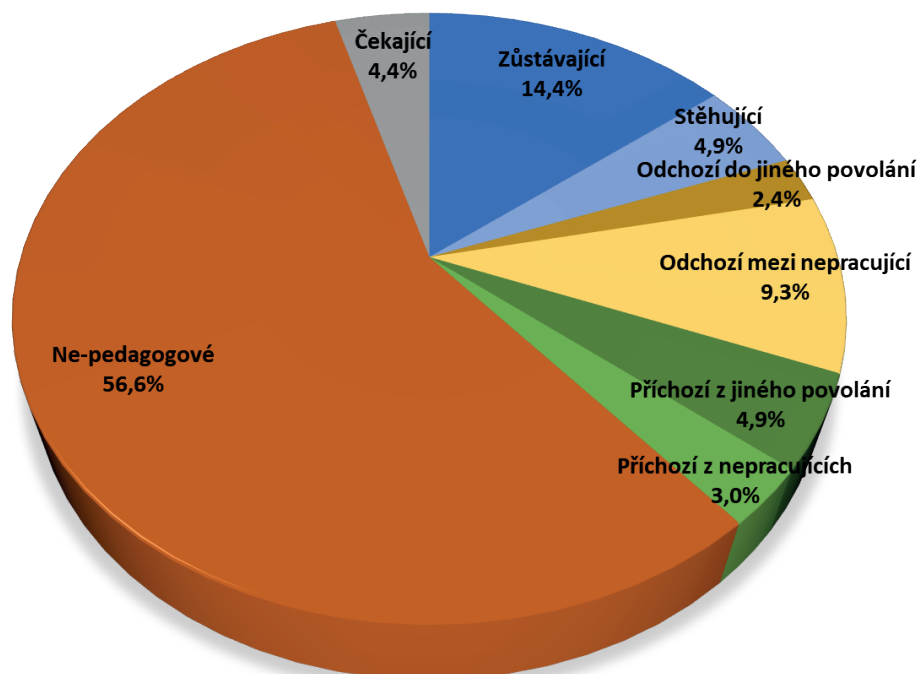
Kategorie stěhujících je vlastně podkategorií zůstávajících, avšak zde jsou tyto dvě kategorie odlišeny, abychom mohli rozlišit ty, co zůstávají ve stejném zaměstnání/podnikání/výdělečné činnosti oproti těm, co zaměstnání/podnikání/výdělečnou činnost změní, avšak stále vykonávají pedagogické povolání. Za důležité také považujeme odlišit odchozí a příchozí do a z jiného povolání oproti těm, co v jedné ze sledovaných fází nepracovali. Lze totiž předpokládat, že důvody pro nevykonávání žádného povolání a vykonávání nepedagogického povolání jsou poměrně odlišné.

Zároveň je zde třeba zmínit, že mobilita v prvních letech po absolvování vysoké školy, je zde sledována, jen v té míře, v jaké to umožňuje metodologie šetření EUROGRADUATE 2022. To totiž poskytuje informace pouze o situaci jeden rok po absolvování a v době šetření (tj. 3 až 5 let po absolvování). Mobilita mezi povoláními a ekonomickými aktivitami mohla být však mnohem bohatší, my ji však zde posuzujeme jen na základě dvou časových okamžiků. Pro zjednodušení budeme v dalším textu uvažovat, jako by tyto dva body zastupovaly celou časovou osu a žádné další přesuny se mezi povoláními a ekonomickými aktivitami neodehrály.

Graf 3 Profesní mobilita absolventů učitelských SPO mezi situací 1 rok po absolvování a 3 až 5 let po absolvování, šetření EUROGRADUATE 2022

Graf 4 Profesní mobilita absolventů neučitelských pedagogických SPO mezi situací 1 rok po absolvování a 3 až 5 let po absolvování, šetření EUROGRADUATE 2022

Graf 3, Graf 4 a Graf 5 komplexně ukazují situaci absolventů v prvních letech po absolvování vysoké školy. Využívají osm výše popsaných kategorií mobility mezi pedagogickými a nepedagogickými povoláními a nepracujícími. Zároveň tyto grafy znázorňují, jak moc odlišná může být odpověď podle toho, na jakou skupinu absolventů se ptáme – jestli na absolventy učitelských SPO, neučitelských pedagogických SPO, nebo pedagogických fakult.

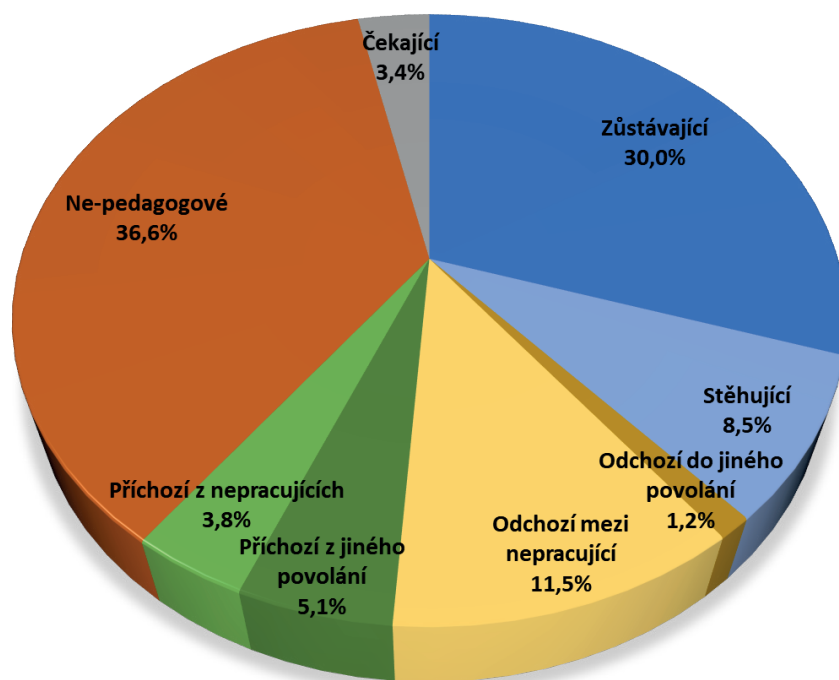
Graf 3 ukazuje mobilitu v prvních letech po absolvování u absolventů učitelských SPO. Alespoň jednu zkušenost s pedagogickým povoláním má zhruba 77 % absolventů, jen 55 % jich však pracovalo v pedagogickém povolání jak jeden rok po absolvování, tak 3 až 5 let po absolvování. Navíc 12 p. b. z těchto 55 p. b. změnilo zaměstnavatele. Znatelně větší část absolventů pedagogického povolání opustilo, než do něj později přišlo. Rozdíl spočívá zejména v tom, že podstatně více absolventů odešlo mezi nepracující (jedná se samozřejmě zejména o odchody na mateřskou dovolenou), než kolik jich ze skupiny nepracujících přišlo. Rozdíl mezi odchodícími do jiného povolání a příchozími z jiného povolání je ani ne 0,5 p. b. ve prospěch příchozích. Ani v jednom ze sledovaných okamžiků nepracovalo v pedagogickém povolání 23 % absolventů učitelských SPO, 20 % přitom pracovalo jinde a 3 % se jich do pracovního procesu nezapojilo. Zatímco tyto dvě skupiny spojuje to, že po absolvování pedagogické povolání nevykonávali, poměrně rozdílná jsou očekávání ve vztahu k jejich profesní budoucnosti. U „čekajících“ můžeme předpokládat zhruba podobné chování, jako jsme zaznamenali u nepracujících jeden rok po absolvování, kteří 3 až 5 let po absolvování pracovali – tedy, že skoro tři čtvrtiny budou po nastoupení do pracovního procesu pedagogické povolání

vykonávat. U skupiny „ne-pedagogů“ je vodítko k hledání jejich budoucího chování obtížnější. Nejpodobnější je asi podíl absolventů, kteří v prvním zkoumaném období nepracovali v pedagogickém povolání a v druhém sledovaném období do něho přešli. Tento podíl činí pouze necelých 10 %. Očekávání pro budoucí přechod do pedagogického povolání je tedy u skupiny ne-pedagogů podstatně nižší než v případě skupiny čekajících.

Graf 4 znázorňuje profesní mobilitu absolventů neučitelských pedagogických SPO. Situace těchto absolventů je v prvních letech po absolvování zcela odlišná od situace absolventů učitelských SPO. Především více než tři pětiny jich ani v jedné ze sledovaných fází nepracovalo v pedagogickém povolání. O trochu více, než v případě učitelských SPO (4,4 %) připadá na ty, kteří vůbec nepracovali, avšak podstatně více (téměř 57 %) jich pracovalo v jiných než pedagogických povoláních. Naopak zhruba 19 % jich pracovalo v pedagogickém povolání v obou sledovaných fázích, přičemž 5 % změnilo zaměstnavatele.

Fluktuace odchodů a příchodů z a do pedagogických povolání z a do jiných povolání je odlišná od té, která probíhá u absolventů učitelských SPO. Liší se v tom, že dochází k vyšší míře odchodů do jiných povolání (necelých 5 %), než příchodů do pedagogických povolání (2,4 %). Podobnost lze vidět v případě mobility se skupinou nepracujících. I u absolventů neučitelských pedagogických SPO jich podstatně více mezi nepracující odešlo, než ze skupiny nepracujících přišlo.

Graf 5 Profesní mobilita absolventů pedagogických fakult mezi situací 1 rok po absolvování a 3 až 5 let po absolvování, šetření EUROGRADUATE 2022

Při zachování stejného postupu uvažování, jako u absolventů učitelství SPO, lze předpokládat, že ze 4,4 % absolventů, kteří ještě nepracovali, by jich mohlo do pedagogických povolání nastoupit zhruba dvě pětiny a u skupiny „ne-pedagogů“ by to mohlo být pouze asi 9 %.

Graf 5 znázorňuje profesní situaci v prvních letech po absolvování vysoké školy pro absolventy pedagogických fakult. Vzhledem k faktu, že absolventi učitelství SPO tvoří jen necelou polovinu všech absolventů na pedagogických fakultách a s přihlédnutím k faktu, že absolventi pedagogických SPO na pedagogických fakultách mají obecně větší tendenci pracovat v pedagogických povoláních (viz Tabulka 2 a Tabulka 3) než absolventi pedagogických SPO na nepedagogických fakultách, není překvapením, že situace absolventů pedagogických fakult je někde na půl cesty mezi situací absolventů učitelství SPO a neučitelství pedagogických SPO. Můžeme tak pozorovat, že alespoň jednu zkušenost s pedagogickým povoláním má podle šetření EUROGRADUATE 2022 přesně tři pětiny absolventů pedagogických fakult, jen 38,5 % jich však pracovalo v pedagogickém povolání jak jeden rok po absolvování, tak 3 až 5 let po absolvování. Naopak ani v jednom ze sledovaných období nepracovalo v pedagogickém povolání dvě pětiny absolventů pedagogických fakult, přičemž pouze zhruba 3,4 % zatím nepracovalo. Jinak řečeno více než jedna třetina absolventů pedagogických fakult se již zapojila do pracovního procesu, ne však v pedagogickém povolání.

Tabulka 6 ukazuje rozdíly v počáteční profesní mobilitě po absolvování vysoké školy mezi absolventy různého pohlaví, typu a formy studia a oborového zaměření vysokoškolských institucí. Rozdíly mezi pohlavími byly již do značné míry popsány. Ženy podstatně častěji nepracují, muži naopak podstatně častěji pracují v neučitelství pedagogických povoláních. Navíc, jak pro absolventy učitelství SPO, tak pro absolventy neučitelství pedagogických SPO platí, že ženy častěji odcházejí mezi nepracující a přicházejí ze skupiny nepracujících. Obdobně mobilita odchodů a příchodů z a do pedagogických povolání z a do jiných povolání je vyšší u mužů, platí to však spíše jen u absolventů neučitelství pedagogických SPO.

V případě absolventů učitelství SPO podstatně častěji nikdy nevykonávali pedagogické povolání absolventi bakalářského než magisterského studia. Druzí jmenovaní zase díky odlišné věkové struktuře častěji odcházejí mezi nepracující (na rodičovskou dovolenou). V případě absolventů neučitelství pedagogických SPO jsou rozdíly v chování absolventů bakalářského a magisterského studia menší, celkové vzorec chování je však podobný jako u absolventů učitelství SPO. Co se týče rozdílů mezi absolventy podle formy studia, tak nacházíme značné rozdíly u absolventů učitelství SPO. Absolventi prezenční formy jsou v průměru mnohem mladší, a proto je jejich celková mobilita mnohem výraznější. Zejména daleko častěji odcházejí mezi nepracující, ale také mění zaměstnavatele (kategorie stěhující). Absolventi kombinované formy, tak paradoxně pracují znatelně častěji ve stejném pedagogickém zaměstnání, stejně jako častěji nevykonávají pedagogické povolání ani v jednom ze sledovaných období. V případě absolventů neučitelství pedagogických SPO naopak forma vzdělání nehraje příliš velkou roli.

Významnou roli hraje také oborové zaměření vysokoškolské instituce. V případě absolventů učitelství SPO jsou to absolventi pedagogických fakult, kteří mnohem častěji v obou sledovaných obdobích pracují ve stejném pedagogickém zaměstnání (kategorie zůstávající). Naproti tomu absolventi ostatních fakult vykazují větší míru mobilitního chování (stěhující, odchází, přichází). Co se týče absolventů neučitelství pedagogických SPO, tak

Tabulka 6 Profesní mobilita absolventů VŠ mezi situací 1 rok po absolvování a 3 až 5 let po absolvování, pohlaví, typ a forma vzdělání, zaměření fakulty, šetření EURO-GRADUATE 2022

Typ SPO	Charakteristika	Typ profesní mobility								Celkem	Počet resp.
		Zůstávající	Stěhující	Odchozí jiné pov.	Odchozí nepr.	Příchozí jiné pov.	Příchozí nepr.	Ne-pedagog	Čekající		
Učitelství	Muži	48%	17%	0%	1%	3%	6%	25%	1%	100%	54
	Ženy	41%	11%	2%	18%	2%	4%	18%	4%	100%	188
	Bakalářský SP	32%	7%	0%	11%	0%	5%	43%	2%	100%	32
	Magisterský SP	44%	13%	2%	15%	2%	5%	16%	3%	100%	211
	Prezenční forma	39%	15%	2%	18%	1%	5%	15%	4%	100%	174
	Kombinovaná forma	49%	7%	0%	8%	3%	4%	29%	0%	100%	69
	Pedagogické fakulty	46%	13%	0%	13%	2%	5%	18%	3%	100%	184
	Ostatní fakulty	31%	10%	7%	20%	1%	5%	21%	5%	100%	57
	Celkem	43%	12%	2%	14%	2%	5%	20%	3%	100%	243
Neučitelství pedagogický	Muži	8%	1%	5%	0%	8%	7%	71%	0%	100%	49
	Ženy	16%	6%	2%	11%	4%	2%	54%	5%	100%	311
	Bakalářský SP	12%	5%	4%	6%	6%	4%	61%	3%	100%	164
	Magisterský SP	16%	5%	1%	14%	3%	2%	51%	7%	100%	183
	Doktorský SP	35%	0%	0%	4%	4%	6%	51%	0%	100%	14
	Prezenční forma	14%	5%	4%	7%	5%	3%	59%	3%	100%	156
	Kombinovaná forma	15%	4%	1%	11%	5%	3%	55%	5%	100%	205
	Pedagogické fakulty	15%	5%	3%	11%	7%	3%	51%	5%	100%	179
	Ost. ped. zaměř. fakulty	13%	6%	3%	5%	0%	2%	68%	3%	100%	107
Ostatní fakulty	12%	4%	2%	7%	3%	3%	63%	6%	100%	75	
Celkem	14%	5%	2%	9%	5%	3%	57%	4%	100%	361	
Ostatní	Muži	2%	1%	1%	0%	1%	0%	94%	1%	100%	1702
	Ženy	2%	1%	1%	1%	2%	0%	90%	4%	100%	2226
	Bakalářský SP	1%	0%	0%	0%	2%	1%	92%	4%	100%	1202
	Magisterský SP	1%	0%	1%	1%	1%	0%	93%	2%	100%	2506
	Doktorský SP	17%	5%	2%	2%	0%	2%	66%	6%	100%	241
	Prezenční forma	2%	0%	1%	1%	1%	1%	91%	3%	100%	2744
	Kombinovaná forma	2%	1%	0%	1%	2%	0%	91%	3%	100%	1205
	Pedagogické fakulty	8%	0%	0%	2%	14%	0%	76%	0%	100%	27
	Ost. ped. zaměř. fakulty	3%	0%	0%	0%	2%	0%	96%	0%	100%	57
Ostatní fakulty	2%	1%	1%	1%	1%	0%	91%	3%	100%	3865	
Celkem	2%	1%	1%	1%	1%	0%	91%	3%	100%	3949	
Celkem	Muži	4%	1%	1%	0%	1%	1%	90%	1%	100%	1805
	Ženy	7%	2%	1%	4%	2%	1%	80%	4%	100%	2725
	Bakalářský SP	4%	1%	1%	1%	2%	1%	86%	4%	100%	1398
	Magisterský SP	6%	2%	1%	3%	2%	1%	84%	2%	100%	2900
	Doktorský SP	17%	5%	2%	2%	1%	3%	66%	5%	100%	255
	Prezenční forma	5%	2%	1%	2%	1%	1%	85%	3%	100%	3074
	Kombinovaná forma	8%	2%	0%	3%	2%	1%	81%	3%	100%	1479
	Pedagogické fakulty	30%	9%	1%	11%	5%	4%	37%	3%	100%	390
	Ost. ped. zaměř. fakulty	9%	4%	2%	3%	1%	1%	79%	2%	100%	166
Ostatní fakulty	3%	1%	1%	1%	1%	1%	90%	3%	100%	3997	
Celkem	6%	2%	1%	2%	2%	1%	84%	3%	100%	4553	

zde rozdíly nejsou tak velké. Nicméně jsou to naopak absolventi pedagogických fakult, kteří vykazují větší míru mobilitního chování, což vede zejména k tomu, že jich nejmenší podíl nevykonává pedagogické povolání ani v jednom ze sledovaných období

4. Shrnutí

Studie se zabývá tématem přechodu absolventů pedagogických programů, oborů a fakult do pedagogických povolání podle výsledků nejnovějšího šetření absolventů vysokých škol v České republice, které se odehrálo přelomu let 2022 a 2023 v rámci mezinárodního projektu EUROGRADUATE 2022. V rámci šetření byli dotazováni absolventi vysokých škol z akademických let 2016/2017 až 2020/2021. Studie sleduje situaci těchto absolventů ve dvou časových obdobích, jeden rok po absolvování a v době konání šetření, přičemž se zaměřuje na to, zda absolventi pracovali v pedagogických povoláních, jiných než pedagogických povoláních, nebo zda nepracují. Zároveň také analyzuje profesně-ekonomickou mobilitu v prvních letech po absolvování.

V první řadě byly definovány základní analytické kategorie. Na jedné straně byla definována klasifikace pedagogických studijních programů a oborů (SPO), které jsou členěny na učitelské, neučitelské pedagogické a ostatní. Na druhé straně pak byla definována jednoduchá klasifikace povolání, která dělí všechna vykonávaná povolání na pedagogická a ostatní. K tomu se ještě přidává kategorie nezaměstnaných a ekonomicky neaktivních (dohromady nepracujících).

Základním zjištěním je, že je výrazný rozdíl mezi absolventy učitelských SPO a neučitelských pedagogických SPO. Jeden rok po absolvování pracovali absolventi učitelských SPO v pedagogických povoláních v 71 % případů, zatímco absolventů neučitelských pedagogických SPO pracovalo v pedagogických povoláních jen 32 %. Logicky tak absolventi neučitelských pedagogických SPO pracovali mnohem častěji v jiných než pedagogických povoláních.

Více pracovali jeden rok po absolvování v pedagogických povoláních ženy, a to navzdory tomu, že častěji nepracovaly, muži tedy měli větší tendence pracovat v ostatních povoláních. Značné rozdíly jsou mezi absolventy bakalářského a magisterského studia. Mnohem častěji pracovali v pedagogickém povolání absolventi magisterského studia. Větší tendenci vykonávat pedagogické povolání mají absolventi prezenčního formy studia v případě učitelských SPO, u absolventů neučitelských SPO tak naopak činí ve větší míře absolventi kombinované formy studia. Roli hraje také oborové zaměření absolvované vysokoškolské instituce, kdy s větší pravděpodobností vykonávají pedagogické povolání absolventi pedagogických fakult než ostatních vysokoškolských institucí, a to zejména v případě neučitelských pedagogických SPO.

Situace absolventů byla sledována i v době uskutečnění samotného šetření, tedy jeden až pět let po absolvování. Obecně lze říct, že se struktura absolventů podle jejich profesně-ekonomické situace ve srovnání s obdobím jednoho roku po absolvování příliš neliší. Nejvýraznější rozdíl je v tom, že je znatelně vyšší podíl absolventů učitelských SPO, kteří se řadí mezi ekonomicky neaktivní, což je přirozeně dáno tím, že řada absolventek se nachází ve věku 25 až 30 a část z nich odchází na mateřskou dovolenou.

Fakt, že se příliš nemění celková struktura mezi situací jeden rok po absolvování a situací v době šetření, znamená, že nedochází k žádné mobilitě. Mobilita byla zkoumána jen pro absolventy, kteří měli alespoň tři roky

po absolvování, tak aby zde byl alespoň dvouletý časový odstup od situace „jeden rok po absolvování“. Z absolventů, kteří jeden rok po absolvování vykonávali pedagogické povolání, jich 70 % vykonávalo takové povolání i 2 až 4 roky poté. Podstatně více jich odcházelo mezi nepracující (z velké části na rodičovskou dovolenou) než do jiného povolání. Odlišnosti výrazně závisí na vystudovaném SPO. Podstatně častěji odcházeli do jiného povolání absolventi nepedagogických SPO (17%) než absolventi neučitelských pedagogických SPO (8 %) a učitelských SPO (2 %). Naopak mezi nepracující nejvíce odcházeli absolventi učitelských SPO (20 %).

Z těch, co vykonávají pedagogická povolání 3 až 5 let po absolvování, jich je nových (tj. těch, kteří nevykonávali taková povolání jeden rok po absolvování) 26 %. Z toho 17 p. b. připadá na příchozí z jiného povolání a 9 p. b. na nepracující. Opět záleží na absolvovaném SPO. Největší podíl nově příchozích je mezi absolventy ostatních SPO, nejmenší naopak mezi absolventy učitelských SPO.

Na základě srovnání profesní a ekonomické aktivity mezi dvěma časovými okamžiky vzniklo osm kategorií mobility mezi pedagogickými a nepedagogickými povoláními a nepracujícími. Mezi absolventy učitelských SPO bylo 43 % zůstávajících, což jsou ti, co v obou sledovaných obdobích vykonávali pedagogické povolání a ani nezměnili zaměstnavatele. 12 % jich změnilo zaměstnavatele, ale opět vykonávali pedagogické povolání (stěhující). Větší podíl jich pedagogické povolání opustilo, než do něj přišlo. Nejvíce bylo odchozích mezi nepracující – 14 %. Naopak příchozích z nepracujících bylo podstatně méně – 5 %. Rozdíl mezi odchozími do jiného povolání (1,5 %) a příchozími z jiného povolání (1,9 %) byl již podstatně menší. Ani v jednom ze sledovaných okamžiků nepracovalo v pedagogickém povolání 23 % absolventů učitelských SPO, 20 % přitom pracovalo jinde (nepedagogové) a 3 % se do pracovního procesu nezapojilo (čekající).

U absolventů neučitelských pedagogických SPO je zásadní rozdíl v tom, že více než tři pětiny z nich ani v jednom období nepracovalo v pedagogickém povolání a v menší míře odchodů mezi nepracující. Naopak mobilita mezi pedagogickými a ostatními povoláními je výraznější.

Výsledný obrázek profesně-ekonomické mobility absolventů pedagogických fakult je dán průnikem poměrně výrazně odlišných vzorců chování absolventů učitelských SPO a neučitelských pedagogických SPO. Alespoň v jednom ze sledovaných okamžiků v prvních 3 až 5 letech po absolvování pracovalo v pedagogickém povolání přesně 60 % absolventů pedagogických fakult. 38,5 % z nich tak činilo v obou obdobích a z toho jen 30 p. b. pracovalo pro stejného zaměstnavatele. Absolventi pedagogických fakult pedagogická povolání spíše opouštěli, než do nich přicházeli. Výraznou roli opět hrál odchod na rodičovskou dovolenou. Ani v jednom ze sledovaných období nepracovalo v pedagogickém povolání dva z pěti absolventů, přičemž ale zhruba 3,5 % nepracovalo vůbec.

5. Literatura

Zelenka, M. (2021). Učí nebo neučí? Přejchod absolventů pedagogických programů, oborů a fakult do pedagogických povolání. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta Dostupný také z: <https://pages.pedf.cuni.cz/nedostatekucitelu/files/2021/06/Studie-Uci-nebo-neuci-2021.pdf>

